

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-4-104-20>

УДК 334.012.64:338.1

Мацьків Г.В.

Львівський національний університет природокористування

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ФІСКАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню основних показників діяльності суб'єктів малого бізнесу в Україні. Розглянуто основні параметри соціально-економічного розвитку суб'єктів малого підприємництва та їх фінансову складову у розвитку економіки держави. Описано важливість даної форми господарювання для формування соціально-орієнтованої ринкової економіки. Окреслено ключові проблеми і загрози у розвитку малого підприємництва та відображено шляхи їх розв'язання. Розглянуто можливі варіанти оподаткування суб'єктів малого бізнесу згідно Податкового кодексу України. Висвітлено особливості адміністрування податків суб'єктами бізнесу в умовах загальної та спрощеної системи оподаткування. Проаналізовано ставки єдиного податку за групами платників (1, 2, 3 і 4 групи), а також можливі варіанти сплати інших обов'язкових платежів залежно від приналежності до певної групи платників. Розглянуто структуру податкових надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів як від юридичних, так і фізичних осіб. Відображено основні переваги та недоліки спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого бізнесу. Висвітлено проблеми, що стримують розвиток малого підприємництва в Україні та запропоновано шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: малий бізнес, суб'єкти малого підприємництва, фізичні особи-підприємці, розвиток підприємництва, оподаткування малого бізнесу, спрощена система оподаткування, єдиний податок, групи платників єдиного податку, податкове навантаження.

Matskiv Halyna

Lviv National Environmental University

SOCIO-ECONOMIC AND FISCAL BASIS SMALL BUSINESS DEVELOPMENT

Summary. The article is devoted to the study of the main financial and economic indicators of small businesses in Ukraine. The main parameters of socio-economic development of small businesses and their fiscal component in the development of the state economy are considered. The importance of this form of management for the formation of a socially oriented market economy is described. The key problems and threats in the development of small business are outlined and the directions of their overcoming are reflected. The special place in the study is given to the quarantine restrictions related to COVID-19 and their impact on the functioning of small businesses. Possible options of small businesses taxation according to the Tax Code of Ukraine are considered. The peculiarities of tax administration by business entities in the conditions of general and simplified taxation system are highlighted. Given the peculiarities of administration, it is argued that a single tax is the best way to tax small businesses. The rates of the single tax by groups of payers (1, 2, 3 and 4 groups), as well as possible options for payment of other mandatory payments depending on belonging to a certain group of payers are analyzed. The structure of revenues to the consolidated budget of Ukraine in terms of basic taxes is reflected. The structure of tax revenues of the single tax to local budgets from both legal entities and individuals is also considered. It was found that the simplified taxation system should be aimed both at stimulating the development of small businesses and at further filling the budgets. The main advantages and disadvantages of the simplified taxation system of small businesses are analyzed. The problematic moments that hinder the development of small business in Ukraine are identified and ways to overcome them are proposed. The expediency of the existence of a simplified taxation system as an important component of the state tax policy is emphasized and argued. Further research will be aimed at finding effective methods of managing small businesses, which will increase the efficiency of their activities and ensure sustainable development.

Keywords: small business, small business entities, individual entrepreneur, business development, small business taxation, simplified taxation system, single tax, groups of single tax payers, tax burden.

Постановка проблеми. Суб'єкти малого бізнесу є невід'ємними структурними елементами ринкового середовища та необхідною передумовою створення та функціонування економіки держави. В секторі малого підприємництва створюється значна частина національних ресурсів, а його розвиток впливає на валовий регіональний продукт, податкові надходження, зайнятість населення та формування середнього класу. Крім того, малий бізнес відіграє важливу роль для інвестиційно-інноваційної привабливості країни та її конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Водночас деструктивні зміни в економіці негативно впливають на підприємництво в сторону погіршення якісних й кількісних показників діяльності. Таким чином, вивчення стану розвитку малого підприємництва і проблем, що перешкоджають

його ефективному функціонуванню, є актуальним та необхідним для подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз ключових тенденцій розвитку та функціонування малого підприємництва відображено у працях відомих українських учених, серед яких Барна М., Винятинська Л., Кашуба О., Обруч Г., Сенчук І. та ін. Крім того, численні вітчизняні публікації таких науковців як Кміть В., Хомутенко А., Сидоренко Р., Коба О, Логвіновська С., Крисоватий А. були присвячені проблемам оподаткування малого бізнесу в Україні. Незважаючи на низку наукових досліджень, питання соціально-економічних та фінансових засад розвитку малого підприємництва і досі потребує вивчення та конкретизації, в частині пошуку ефективних методів регулювання та управління.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В сучасних умовах господарювання важливим напрямком досліджень є вивчити основні тенденції розвитку суб'єктів малого підприємництва та їх вплив на економіку держави.

Формулювання цілей статті. Мета написання статті – з'ясувати ключові параметри соціально-економічного розвитку суб'єктів малого бізнесу та їх фіскальну складову в розвитку економіки. Для досягнення мети поставлено наступні цілі, а саме: провести аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності суб'єктів малого підприємництва; здійснити оцінку діючої системи їх оподаткування, окреслити переваги та недоліки спрощеної системи оподаткування; розглянути проблеми, що стримують розвиток малого підприємництва в Україні та запропонувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останні десять років відбулися істотні зрушення у напрямі розвитку підприємницького сектору, який представлений великими підприємствами, а також суб'єктами малого і середнього бізнесу. Так, на кінець 2020 року в Україні функціонувало 1 973 577 суб'єктів господарювання, з них 512 одиниць представники великого бізнесу, на середній бізнес припадало 17 602 одиниці малих підприємств і 344 одиниці фізичних осіб-підприємців, а малий бізнес складав відповідно 355 708 одиниць малих підприємств і 1 599 411 одиниць фізичних осіб-підприємців (табл. 1).

Таким чином, динаміка структурних пропорцій суб'єктів господарювання за розмірами засвідчила беззаперечну перевагу суб'єктів малого бізнесу – юридичних і фізичних осіб. Так, у структурі вітчизняного підприємництва частка малого бізнесу складала 99,06%, середнього – 0,91% і великого – 0,03%. Із 99,06% суб'єктів малого бізнесу на юридичних осіб припадало 18,02%, а на фізичних осіб-підприємців – 81,04%.

Отже, суб'єкти малого бізнесу є найбільш масовою формою ділової активності, яка забезпечує

соціально-економічну стабільність. Зважаючи на невеликі розміри та доволі високу гнучкість до змін, малі підприємства майже миттєво реагують на динаміку ринкової кон'юнктури, сприяють регіональному розвитку, створюють нові робочі місця і формують середній клас [1, с. 50].

До позитивних тенденцій розвитку суб'єктів малого підприємництва в Україні можна віднести збільшення їх кількості на 10 тис. осіб наявного населення. Так, впродовж останніх десяти років (2011–2020 рр.) даний показник по юридичних особах підприємств зріс на 10% з 77 у 2011 р. до 85 одиниць у 2020 р., а по фізичних осіб підприємців – на 32% з 290 у 2011 р. до 383 одиниць у 2020 р. (табл. 2).

Через свою масовість суб'єкти малого підприємництва відіграють суттєву роль у розв'язанні проблеми зайнятості населення, що значно знижує напруженість у суспільстві, пов'язану з безробіттям. Так, у 2020 році малі підприємства забезпечили зайнятість 1626,9 тис. осіб, а представники малого бізнесу – фізичні особи 1012,5 тис. осіб, що в своїй сукупності становить більше третини (35,27%) від усієї кількості найманих працівників.

Позитивна динаміка розвитку суб'єктів малого бізнесу дозволили їм збільшити частку в загальному обсязі реалізованої продукції (товарі і послуг) усіх форм господарювання на 8,36% з 19,22% (14,46% – малі підприємства і 4,76% – фізичні особи-підприємці) у 2011 р. до 27,58% (18,66% – малі підприємства і 8,92% – фізичні особи-підприємці) у 2020 р. При чому темпи приросту обсягів реалізованої продукції у грошовому вимірі становили 10-15% щорічно, що зумовлено не тільки збільшенням фізично реалізованого товару, а й суттєвими інфляційними процесами протягом цього періоду.

Незважаючи на зростання з року в рік кількості малих підприємств в Україні, однак окремі показники їх розвитку є недостатніми в порівнянні з економічно розвинутими країнами. Так, кількість малих підприємств на 10 тисяч осіб наявного населення в Україні менше від да-

Таблиця 1

Динаміка структурних пропорцій розвитку суб'єктів господарювання в Україні, 2011–2020 рр.

Роки	Суб'єкти господарювання всього, од.	у тому числі									
		підприємства						фізичні особи-підприємці			
		великі		середні		малі		суб'єкти середнього підприємництва		суб'єкти малого підприємництва	
		од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%
2011	1701620	659	0,04	20753	1,22	354283	20,82	306	0,02	1325619	77,90
2012	1600127	698	0,04	20189	1,26	344048	21,50	362	0,02	1234830	77,17
2013	1722070	659	0,04	18859	1,10	373809	21,71	351	0,02	1328392	77,14
2014	1932161	497	0,03	15906	0,82	324598	16,80	712	0,04	1590448	82,31
2015	1974318	423	0,02	15203	0,77	327814	16,60	307	0,02	1630571	82,59
2016	1865530	383	0,02	14832	0,80	291154	15,61	281	0,02	1558880	83,56
2017	1805059	399	0,02	14937	0,83	322920	17,89	317	0,02	1466486	81,24
2018	1839593	446	0,02	16057	0,87	339374	18,45	419	0,02	1483297	80,63
2019	1941625	518	0,03	17751	0,91	362328	18,66	378	0,02	1560650	80,38
2020	1973577	512	0,03	17602	0,89	355708	18,02	344	0,02	1599411	81,04

Джерело: розраховано автором за даними [5]

Таблиця 2

**Динаміка основних показників розвитку
суб'єктів малого бізнесу в Україні, 2011–2020 рр.**

Роки	Кількість діючих суб'єктів господарювання на 10 тис. осіб наявного населення, од.	Кількість найманих працівників, тис. осіб	Частка найманих працівників до їх загальної кількості, %	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн. грн	Частка обсягу реалізованої продукції до загального обсягу реалізації, %
малі підприємства (юридичні особи)					
2011	77	2011,8	22,97	607782,4	14,46
2012	76	1951,6	22,64	672653,4	15,08
2013	82	1891,8	22,85	670258,5	15,46
2014	76	1583,0	22,30	705000,5	15,81
2015	77	1466,3	22,78	937112,8	16,87
2016	68	1505,9	23,30	1177385,2	17,50
2017	76	1562,4	23,76	1482000,7	17,83
2018	80	1553,8	22,33	1766150,4	17,72
2019	86	1583,3	21,72	1839875,9	17,48
2020	85	1626,9	22,43	2064120,7	18,66
суб'єкти малого підприємництва (фізичні особи-підприємці)					
2011	290	1024,8	11,70	199994,6	4,76
2012	271	999,1	11,59	243633,8	5,46
2013	292	952,1	11,50	263459,2	6,08
2014	370	837,8	11,80	276299,6	6,20
2015	381	631,8	9,81	381861,3	6,87
2016	365	721,2	11,16	474596,8	7,06
2017	345	830,9	12,64	585798,5	7,05
2018	351	1049,4	15,08	730797,2	7,33
2019	371	1012,5	13,89	858337,5	8,16
2020	383	931,5	12,84	987112,2	8,92

Джерело: розраховано автором за даними [5]

ного показника в розвинутих країнах майже на половину. Незважаючи на те, що малий бізнес в Україні представлений також фізичними особами-підприємцями, які теж відіграють суттєву роль у питаннях зайнятості та виробництві валового продукту, однак суттєва частка припадає в даній групі власне на юридичних осіб-підприємців. Отже, перспективи розвитку малого бізнесу саме за малими підприємствами (юридичними

особами). Проаналізуємо основні фінансово-економічні параметри розвитку малих підприємств України за 2011–2020 рр. (табл. 3).

Як свідчать дані табл. 3 частка малих підприємств у загальній величині доданої вартості за останні десять років зросла на 17,9 пункти з 10,1% у 2011 р. до 28,0% у 2020 р. В сьогоденних умовах високий рівень доданої вартості є необхідною умовою досягнення підприємством

Таблиця 3

Фінансово-економічні показники діяльності малих підприємств України за 2011–2020 рр.

Роки	Частка доданої вартості за витратами виробництва до загальної їх величини, %	Частка прибуткових підприємств до загальної кількості підприємств, %	Частка збиткових підприємств до загальної кількості підприємств, %	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності, %	Рівень рентабельності (збитковості) від усієї діяльності, %
2011	10,1	58,6	41,4	4,2	-2,5
2012	10,7	65,0	35,0	4,1	-3,3
2013	15,4	64,4	35,6	2,2	-6,2
2014	17,6	66,0	34,0	-17,9	-26,5
2015	15,5	66,5	33,5	-4,2	-13,6
2016	16,7	73,9	26,1	5,2	-3,6
2017	18,6	73,3	26,7	6,5	-2,0
2018	19,9	72,7	27,3	8,3	2,7
2019	20,7	74,1	25,9	10,7	7,0
2020	28,0	73,7	26,3	3,9	-1,8

Джерело: розраховано автором за даними [5]

стійкого й тривалого фінансового успіху, а також є одним з головних чинників конкурентоспроможності та підвищення економічної ефективності. Саме такі тенденції стали визначальними у зростанні частки прибуткових малих підприємств та зниженні частки збиткових відповідно на 15,1 пункти.

Що стосується рівня рентабельності (збитковості) від операційної діяльності та всієї діяльності суб'єктів малого бізнесу, то варто зауважити зниження даних показників з 2011 р. по 2015 р., при чому найзбитковішою діяльністю малих підприємств була на початку військово-політичного конфлікту на Сході України. Протягом наступних років (2016–2019 рр.) спостерігається зростання рівня рентабельності, однак загострення ситуації з пандемією COVID-19 у 2020 р. негативно відбилася на діяльності суб'єктів малого бізнесу [12, с. 71].

Нестійкість у розвитку малого підприємництва зумовлюється низкою системних загроз, а саме обмеженістю доступу до фінансових ресурсів; відсутністю фінансових резервів і наявністю загроз швидкого банкрутства; залежність від вузького кола постачальників; недостатній розвиток мережі збуту продукції та гарантійного обслуговування; низька конкурентоспроможність продукції у порівнянні з великими підприємствами; висока вразливість щодо несприятливих економічних (інфляція, зміни валютного курсу) та позаекономічних (тиск із боку органів влади) чинників; нестабільність фінансово-економічних показників діяльності підприємств інші [2, с. 47].

У 2020 р. на передній план вийшли проблеми, викликані карантинними обмеженнями через пандемію COVID-19, а саме оплата оренди приміщень і обладнання в умовах вимушеного простоя; погашення кредитних зобов'язань суб'єктів малого підприємництва, робота яких призупинена на час карантину; зниження потужності деяких виробництв через зменшення кількості працівників

на робочих місцях і зривів термінів постачання сировини (готової продукції) та інших [12, с. 70].

Незважаючи на ряд проблем, малий бізнес сприяє економічній і соціальній стабільності суспільства, пом'якшуючи ряд диспропорцій та перекосів, виконує важливі економічні та соціальні функції, бере участь у формуванні ВВП, забезпечує зайнятість населення, а також є вагомим джерелом податкових надходжень до бюджету [10, с. 58].

В Україні на малих та середніх підприємствах тримаються подекуди цілі галузі, зокрема, інформаційна, телекомунікаційна, саме тому будь-які зміни в оподаткуванні супроводжувалися значними дискусіями та баталіями, адже мінімальні зміни можуть призвести до того, що ведення господарювання стає не вигідним і призводить до суттєвих проблем у цих галузях [6, с. 31].

Загалом системи оподаткування для малого бізнесу, відповідно до Податкового кодексу України [11], представлена двома формами: загальною або спрощеною. Загальна система оподаткування ґрунтується на податку на прибуток, а спрощена – на єдиному податку (табл. 4).

Адміністрування податків суб'єктами малого бізнесу в Україні буде залежати від обраної системи оподаткування, а саме спрощена (1, 2, 3 і 4 група) або загальна.

Основними податковими платежами при спрощеній системі є єдиний податок і єдиний соціальний внесок «за себе». Причому основними чинниками, які визначають їх розмір, є прожитковий мінімум для працездатних громадян (впливає на розмір єдиного податку по 1 групі) і мінімальна заробітна плата (впливає на розмір єдиного соціального внеску по 1, 2 і 3 групі і розмір єдиного податку по 2 групі).

До чинників впливу на розмір єдиного податку по 3 групі відноситься безпосередньо отриманий дохід підприємцем, розмір ставки єдиного податку, а також у випадку сплати ПДВ і його розмір.

Таблиця 4

Системи оподаткування малого бізнесу в Україні

№ з/п	Критерій	Система оподаткування				
		Загальна	Спрощена			
			Платник 1 групи	Платник 2 групи	Платник 3 групи	Платник 4 групи
1.	Статус платника податку	Фізична особа-підприємець Юридична особа	Фізична особа-підприємець	Фізична особа-підприємець	Фізична особа-підприємець Юридична особа	Фізична особа-підприємець Юридична особа
2.	Обмеження за обсягом виручки і кількістю працівників	Немає обмежень за обсягом виручки й кількістю працівників	Обсяг доходу протягом року не має перевищувати 1 085 500 грн. Працюють самостійно без найманих працівників.	Обсяг доходу протягом року не має перевищувати 5 421 000 грн. Кількість найманих працівників не більше ніж 10 осіб.	Обсяг доходу протягом року не повинен перевищувати 7 585 500 грн. Немає обмежень за кількістю працівників.	Фізичні особи можуть працювати тільки самостійно. Немає обмежень за обсягом виручки й кількістю працівників для юридичних осіб.
3.	Ставки податку	Податок на доходи 18%, ЄСВ – 22% та військовий збір 1,5%	Єдиний податок: від 1 до 10% прожиткового мінімуму	Єдиний податок: від 2 до 20% мінімальної заробітної плати	Єдиний податок від доходу: 3% і ПДВ; 5% без ПДВ	Єдиний податок, ставка залежить від виду земельної ділянки 0,19–6,33% бази оподаткування

Джерело: розроблено автором за даними [11]

**Структура окремих податкових надходжень
у доходах Зведеного бюджету України за 2015–2020 рр.**

Показники		2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Податок на прибуток підприємств	млн. грн.	39053,17	60223,23	73396,8	106182,3	117316,8	118471,8
	%	5,99	7,69	7,22	8,97	9,10	8,61
Податок на додану вартість	млн. грн.	39688,0	54052,74	63450,4	79130,9	88929,8	126486,6
	%	6,09	6,91	6,24	6,68	6,89	9,19
Податок з доходів фізичних осіб, млн. грн.	млн. грн.	99983,17	138781,8	185686,1	229900,6	275458,5	295107,3
	%	15,33	17,73	18,26	19,41	21,36	21,44
Єдиний податок	млн. грн.	10975,1	17167,1	24083,4	29564,2	35270,2	38031,0
	%	1,68	2,19	2,37	2,50	2,73	2,76
Доходи зведеного бюджету, млн. грн.	млн. грн.	652031,0	782748,5	1016788,3	1184278,1	1289779,8	1376661,6

Джерело: розраховано автором за даними [4; 9]

Для 4-ї групи єдиним податком обкладаються угіддя, права власності та користування на які оформлено і зареєстровано згідно із законодавством. Розмір ставок податку з 1 га сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду залежить від категорії (типу) земель, їх розташування [3, с. 119].

Окрім вище перерахованих податків фізична особа-підприємець проводить нарахування із заробітної плати найманого працівника – єдиний соціальний внесок у розмірі 22% мінімальної заробітної плати. При цьому також здійснюється утримання із заробітної плати – податку на доходи фізичних осіб (18% окладу) і військового збору – 1,5% окладу [7, с. 117].

До основних недоліків спрощеної системи оподаткування в Україні відносять низьку фінансову ефективність єдиного податку. На підтвердження таких слів можемо спостерігати, що податок на прибуток складає набагато більший відсоток у структурі дохідної частини Зведеного бюджету України, ніж єдиний податок (табл. 5).

Таким чином, аналіз структури податкових надходжень до зведеного бюджету засвідчує ва-

гому частку податку на прибуток (діапазон коливання 5,99-9,10%) порівняно з єдиним податком (діапазон коливання 1,68-2,73%). Отже, виникає ситуація, коли вагому частину надходжень держава отримує від підприємств, які перебувають на загальній системі оподаткування, водночас все більше представників малого та середнього бізнесу здійснюють діяльність на засадах спрощеної системи оподаткування.

Надходження єдиного податку до місцевих бюджетів за видами платників – юридичні особи, фізичні особи та сільськогосподарські товаровиробники теж засвідчило певну закономірність (рис. 1).

Так, у 2020 році найбільшу частку в структурі надходжень єдиного податку до місцевого бюджету формують власне фізичні особи-підприємці 72,64%, а на юридичних осіб та сільськогосподарських товаровиробників припадає відповідно 13,32% та 14,04%.

При цьому варто також зауважити, що у 2020 році внаслідок економічної кризи, держава частину своїх ресурсів спрямувала на підтрим-

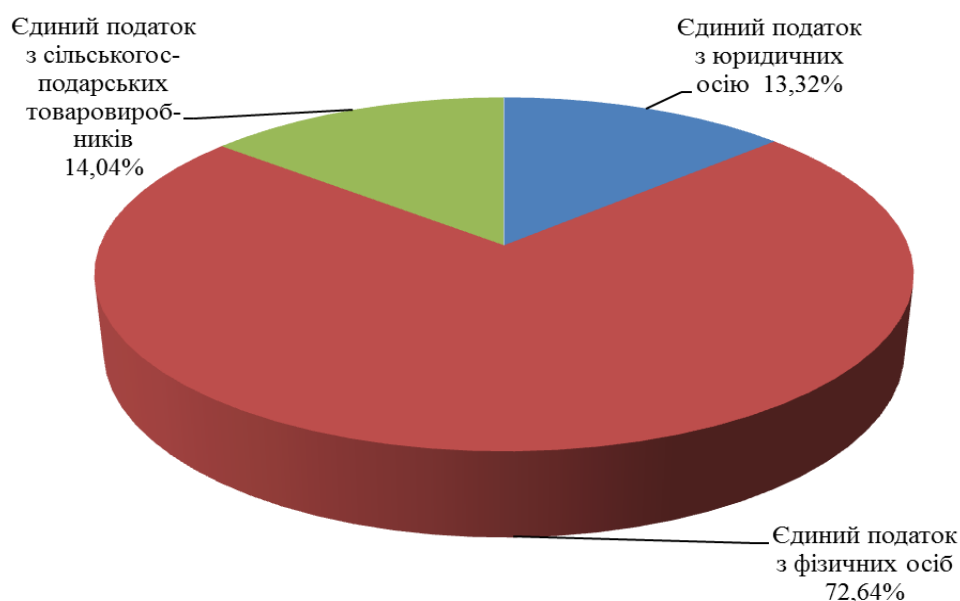

Рис. 1. Структура надходжень єдиного податку до місцевого бюджету в розрізі платників, 2020 р.

Джерело: розраховано автором за даними [4; 9]

ку малого бізнесу. Тобто не тільки малий бізнес фінансував витрати держави, як зазвичай, але і відбувся зворотній процес, внаслідок специфічного чинника – економічної кризи, викликані COVID-19. Так, зокрема «для підприємців першої групи відбулось звільнення від сплати ЄСВ на суму 8 177,18 грн, якщо ще врахувати інші виплати від держави, то сума допомоги склала 25,78 тис грн на кожного підприємця. Підприємці на третій групі при умові припинення роботи у січні отримували по 8 тис грн і відповідно сума ЄСВ від якої вони були звільнені склала 3 119,18 грн. Іншим видом допомоги, яка для держави є витратами, був пільговий кредит за програмою «5-7-9», за яким держава компенсує частину процентної ставки: 10 тис. підприємців отримали позик на 24 млрд грн» [12, с. 69].

Якщо говорити про фіскальну ефективність єдиного податку, то це питання треба розглядати з двох сторін, а саме – держави і підприємця. Якщо розглядати це питання з позиції держави, то безумовно фіскальна ефективність єдиного податку є невисокою порівняно з іншими бюджетотворюючими податками. Однак, якщо врахувати, що він повністю надходить у місцеві бюджети, тому єдиний податок є вагомою статтею доходів на місцях для органів місцевого самоврядування.

Вважаємо, що вже саме визнання єдиного податку місцевим, є кроком на зустріч місцевим громадам. З позиції держави безумовно до недоліків єдиного податку можна віднести високі затрати на його адміністрування, наприклад по податковому контролю. Сума штрафів, пені по підприємствах малого бізнесу не йде в ніяке порівняння з сумами фінансових санкцій, які можна зібрати на великих, бюджетотворюючих підприємствах. Крім того, дуже часто в Україні вводяться мораторії на перевірку контролюючими органами малого бізнесу. Останній приклад – мораторій в умовах пандемії COVID-19 [8].

Якщо ж розглядати це питання з позиції представників малого бізнесу, то все буде виглядати навпаки. Підприємства малого бізнесу по своїм масштабам, чисельності працюючих, асортименту товарів, ринках збуту – не можуть давати такої кількості податків, які сплачують підприємства великого бізнесу, у них немає на це фінансових ресурсів. Власне ця форма оподаткування була створена для залучення громадян до підприємницької діяльності, зменшення безробіття, отримання доходів своєю працею. Причому на практиці дуже часто складається ситуація, що малий бізнес існує завдяки власному бажанні, при відсутності конкретної допомоги з боку держави [3, с. 120].

Отже, сьогодні податки є основним фінансовим інструментом, який регулює взаємовідносини малого, середнього і великого бізнесу з державою. Питання оподаткування малого і середнього бізнесу – один з найбільш актуальних в Україні. Саме з розвитком малого і середнього підприємництва пов'язана велика кількість заходів, здійснюваних органами державної влади для вирішення економічних і соціальних проблем нашої країни.

В Україні оподаткування малого бізнесу з метою розвитку цього сектора економіки має виконувати такі функції: сприяти формуванню конкурентного середовища; підтримувати гнучкість

ринкової економіки за рахунок прогнозованого та стабільного законодавства і адекватного податкового тиску; вирішувати проблеми зайнятості за рахунок зменшення податкового навантаження на фонд оплати праці; створювати сприятливий соціально-економічний клімат за рахунок збалансованого податкового законодавства.

Оцінюючи особливості, переваги та недоліки спрощеної систем оподаткування, можна виділити цілу низку проблем з якими стикаються суб'єкти малого підприємництва, а саме: незгодженість нормативно-правового регулювання оподаткування; недосконалий механізм нарахування і сплати єдиного податку, оскільки поряд із цим податком сплачуються також інші платежі – єдиний соціальний внесок, ПДВ тощо; складний механізм проведення розрахунків із бюджетами та державними цільовими фондами; неможливість використання спрощених процедур оподаткування для підприємств, які на велику суму перевищують поріг за масштабами діяльності та інші [10, с. 60].

В сучасних умовах господарювання спрощена система оподаткування є важливою складовою частиною державної податкової політики та має ряд переваг, які позитивно впливають на розвиток підприємництва в Україні. Поряд із перевагами спрощеної системи існують також і недоліки, які необхідно ліквідувати шляхом реформ, але при цьому слід також враховувати політичну та соціально-економічну ситуацію в державі, а також національні та регіональні особливості розвитку малого підприємництва.

Отже, спрощена форма оподаткування, обліку та звітності має достатній фіскальний ефект і є дієвою та відносно простою в адмініструванні, дозволяє підприємцями брати участь у формуванні ВВП і доходів бюджетів всіх рівнів, забезпечувати зайнятість населення і зменшувати рівень безробіття.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Аналіз розвитку малого бізнесу засвідчив про вагому частку суб'єктів даного сегменту у кількісній структурі вітчизняного підприємництва. Крім того, малі підприємства займають ключові позиції у врегулюванні питання зайнятості, а також нарощують потенціал у показниках виробництва та реалізації продукції, товарів, послуг та величині доданої вартості. Разом із тим, мале підприємство є вкрай вразливим до умов зовнішнього середовища, особливо це було помітно у період карантинних обмежень, викликаних COVID-19, а тому потребує ефективної державної підтримки.

Для вирішення проблем суб'єктів малого бізнесу необхідно вжити відповідні заходи на державному рівні, а саме: удосконалити нормативно-правове регулювання оподаткування; удосконалити антикорупційне законодавство; розробити механізм стимулювання кредитування та інвестування малих підприємств; розширити перелік видів діяльності для яких не застосовується спрощена система, щоб запобігти податковим маніпуляціям з боку суб'єктів бізнесу та інші.

При цьому також варто зауважити, що розв'язання проблем розвитку малого підприємства залежить не тільки від державної підтримки, а й від діяльності самих підприємців. На

збереження бізнесу впливає здатність суб'єктів господарювання оперативно реагувати на нові умови, у короткі терміни визначати власні сильні і слабкі сторони, можливості та загрози, а також здатність до перепрофілювання, освоєння інтер-

нет-торгівлі та ін. Саме в цьому напрямі будуть здійснюватися подальші дослідження – в пошуку ефективних методів управління малим бізнесом, що дозволить підвищити ефективність їх діяльності та забезпечити стабільний розвиток.

Список літератури:

1. Барна М., Мороз С. Сучасний стан розвитку малого підприємництва в Україні та ефективність регуляторної політики в цій сфері. *Економічний дискурс*. 2019. № 1. С. 46–54.
2. Винятинська Л.В., Сенчук І.В. Оцінка стану та тенденцій розвитку малого підприємництва в Україні. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2018. № 1(59). С. 42–49.
3. Грановська І.В. Сучасний стан розвитку оподаткування малого бізнесу. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. № 3(120). С. 114–121.
4. Державна казначейська служба України : офіційний вебсайт. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (дата звернення: 31.03.2022).
5. Державна служба статистики України : офіційний вебсайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 29.03.2022).
6. Ковальчук І.С. Аналіз рівня оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2017. № 5. С. 29–35.
7. Коба О.В., Шинкар Ю.Л. Порівняльний аналіз загальної та спрощеної системи оподаткування: особливості застосування, проблеми та напрями їх вирішення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 25(1) С. 116–119.
8. Ксьонжик І.В., Мацьків Г.В. Особливості оподаткування суб'єктів малого бізнесу. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 6-7 квітня 2022 р., м. Мукачево. URL: <https://msu.edu.ua/konferenciji-seminari/> (дата звернення: 20.04.2022).
9. Міністерство фінансів України : офіційний вебсайт. URL: <http://www.mof.gov.ua/> (дата звернення: 31.03.2022).
10. Обруч Г.В., Іванич Б.Л., Журавльов К.В. Проблеми і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 61. С. 53–62.
11. Податковий кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 01.04.2022).
12. Сидорук І.С. Аналіз стану та проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. *Підприємництво та інновації*. 2021. Випуск 18. С. 67–72.

References:

1. Barna M., Moroz S. (2019) Suchasnyi stan rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini ta efektyvnist rehuliatornoi polityky v tsii sferi [The current state of small business development in Ukraine and the effectiveness of regulatory policy in this area]. *Ekonomichnyi dyskurs*, no. 1, pp. 46–54.
2. Vyniatynska L.V., Senchuk I.V. (2018) Otsinka stanu ta tendentsii rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini [Assessment of the state and trends of small business development in Ukraine]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, no. 1 (59), pp. 42–49.
3. Hranovska I.V. (2021) Suchasnyi stan rozvytku opodatkovannia maloho biznesu [The current state development of small business taxation]. *Derzhava ta rehiony. Seria: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, no. 3 (120), pp. 114–121.
4. Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy: ofitsiinyi vebсайт. Available at: <http://www.treasury.gov.ua> (accessed 31 March 2022).
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: ofitsiinyi vebсайт. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 29 March 2022).
6. Kovalchuk I.S. (2017) Analiz rivnia opodatkovannia subiektiv maloho pidpriemnytstva v Ukraini [Analysis of the level of small businesses taxation in Ukraine]. *Elektronne naukove fakhove vydannia z ekonomichnykh nauk «Modern Economics»*, no. 5, pp. 29–35.
7. Koba O.V., Shynkar Yu.L. (2019) Porivnialnyi analiz zahalnoi ta sproshchenoi systemy opodatkovannia: osoblyvosti zastosuvannia, problemy ta napriamy yikh vyrishennia [Comparative analysis of the general and simplified taxation system: features of application, problems and directions of their solution]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 25(1), pp. 116–119.
8. Ksonzhyk I.V., Matskiv H.V. (2022) Osoblyvosti opodatkovannia subiektiv maloho biznesu [Features of taxation of small businesses]. *Upravlinnia sotsialno-ekonomichnymy transformatsiamy hospodarskykh protsesiv: realii i vyklyky: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 6-7 kvitnia 2022 r., m. Mukachevo*. Available at: <https://msu.edu.ua/konferenciji-seminari/> (accessed 20 April 2022).
9. Ministerstvo finansiv Ukrainy: ofitsiinyi vebсайт. Available at: <http://www.mof.gov.ua/> (accessed 31 March 2022).
10. Obruch H.V., Ivaniuta B.L., Zhuravlov K.V. (2018) Problemy i perspektyvy rozvytku maloho ta serednoho pidpriemnytstva v Ukraini [Problems and prospects of small and medium business development in Ukraine]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no. 61, pp. 53–62.
11. Podatkovi kodeks Ukrainy. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (accessed 1 April 2022).
12. Sydoruk I.S. (2021) Analiz stanu ta problemy rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini [Analysis of the state and problems of small business development in Ukraine]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, vol. 18, pp. 67–72.